

Historische Kring Maarssen

23e Jaargang no. 3, augustus 1996

CAFE-RESTAURANT

„GEESBERGE”
aan de Vecht
MAARSSSEN

voor al
uw bruiloften en partijen

Michel en Cokky Heinsius
Zandpad 23 - Maarssen
Telefoon: 0346-561435

AANNEMERSBEDRIJF

BRINKHOF

- * Nieuwbouw
- * Verbouw
- * Onderhoud
- * Renovatie

Machinekade 6
MAARSSSEN

Tel.: 0346-561456
Fax: 0346-550579

**GEURTSSEN-
KOETSVELD**

- * assurantien
- * financieringen
- * hypotheke
- * leasen
- * pensioenen

Raadhuistraat 15
3603 AV Maarssen
Tel.: 0346-561680/567757

0346-569290

REO'S
STOFFENBOETIEK

HISTORISCHE KRING MAARSSSEN

Opgericht 11 september 1972, opgenomen in het verenigingenregister bij de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Utrecht en Omstreken onder nummer 40476918.

Bestuur: J.H. Sagel, voorzitter, B. Visschedijk, secretaris, Postbus 90, 3600 AB Maarssen, tel.: 0346-567596, Mevr. G.M. Willekes-van Putten, penningmeester, giro 2907376, H. Blaauw, Mevr. M.C. Hatzmann-Scheltema, Mevr. H. Pouderoyen, J. Kottman, B. de Ruiter en A. de Zwart.

Lid van verdienste: Mevr. J.G. Zwijns-Brink (20-02-84) en drs. W. Smits (10-02-94).

Erelid: N. van Tricht (10-02-94), Mevr. A.H. Hogenhout-Hofman (09-02-95).

Redactie: K.E. Driehuys, Mevr. M.C. Hatzmann-Scheltema, Mevr. A.H. Hogenhout-Hofman, drs. J.W. Verhoef.

Redactie-adres: Mozartlaan 5, 3603 BD Maarssen, tel.: 0346-565471.

Ledenadministratie: Mevr. G.M. Willekes-van Putten, Bloemstede 51, 3608 TH Maarssen, tel.: 0346-573173.

Werkgroep archeologie: H. Blaauw, Bloemstede 193, 3607 TB Maarssen, tel.: 0346-562425.

Verkoop losse nummers: B. de Ruiter, Nic. Maesstraat 6, 3601 DR Maarssen, tel.: 0346-563599.
ISSN: 1384-0967

23e Jaargang no. 3, augustus 1996

Verschijnt 4 x per jaar

Kringnieuws

Historische Kring Maarssen bestaat 25 jaar

Op 11 september 1972 werd de Historische Kring Maarssen opgericht. Ons visitekaartje, het Periodiek, ging twee jaar later van start. We vieren op 11 december 1997 ons 25-jarig bestaan met een avond in de Open Hof. Wat we precies gaan doen wordt later bekend gemaakt, maar legt u deze avond vast!

Het komende jaar bij de Historische Kring

Voor het jaar 96/97 hebben we een aantal bijzondere lezingen op het programma staan. Omdat we in 1997 25 jaar bestaan gaan we een excursie maken die wat omvangrijker (en duurder) is dan gebruikelijk.

Noteert u de volgende data maar in uw agenda:

26 september komt de heer C.W.P. Bloemendaal het jaar openen. Velen hebben het afgelopen jaar zijn lezing bijgewoond, zij weten dat deze boeiende spreker veel weet te vertellen over oud-Maarssen. Dit keer is het motto 'Veranderd, vernieuwd, verdwenen'. We zetten daarbij de rondgang door Maarssen voort via de Binnenweg naar het centrum. Daarbij wordt aandacht besteed aan wat er veranderd is, wat een nieuwe functie heeft gekregen en wat er in de tijd van de tijd is verdwenen.

21 november. De Monumentenwacht zal velen bekend zijn als instantie die waakt over de bouwkundige staat van vele monumenten. Wellicht hebben sommige leden al wel eens kennis gemaakt met de heer P. van den Hoek, een medewerker van de Monumentenwacht die in Maarssen inspecties uitvoert. Toen Van den Hoek eens het huis van een van de leden van de Historische Kring onderzocht, bleek dat hij veel wist te vertellen over de praktijk van een monumentenwachter. We hebben hem naar

Maarssen weten te halen. Hij zal ingaan op wat de Monumentenwacht doet en wat hij zoal tegenkomt aan problemen en gebreken in monumenten.

23 januari zal Drs. K.M. Veenland-Heineman naar Maarssen komen. In 1992 was er in Slot Zeist een tentoonstelling over buitenplaatsen in de Provincie Utrecht. Karen Veenland, kunst- en architectuur-historica, was daarvan een van de samenstellers. Zij was ook de eindredacteur van het bij de tentoonstelling verschenen boek *Tuin en Park, historische buitenplaatsen in de provincie Utrecht*.

Deze avond gaat dus over buitenplaatsen in de provincie, maar er zal zeker worden stilgestaan bij buitens in onze omgeving. Er is dus een duidelijk verband met de tentoonstelling, deze zomer, in Museum Maarssen. Er wordt ook ingegaan op tuinarchitectuur in het algemeen en op de ontwikkeling van tuinen in de loop der eeuwen.

20 februari houden we onze jaarlijkse algemene ledenvergadering. Het jaarverslag en het financiële jaaroverzicht komen aan de orde en we kiezen of herkiezen enkele bestuursleden. Na de pauze, zoals gebruikelijk, een korte aantrekkelijke lezing; wat precies wordt nog bekend gemaakt.

10 april verwelkomen we Prof. P.H.D. Leupen, hoogleraar Middeleeuwse geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam. Hij zal ons deze avond iets vertellen over de Romeinse en latere geschiedenis van Xanten en Kalkar. In de Middeleeuwen was Kalkar een belangrijke handels- en Hanzestad. Bovendien ontwikkelde het zich tot een kunstcentrum van betekenis; de parochiekerk St Nikolai is daarvan het nog bestaande hoogtepunt. Vooral het interieur telt vele schatten. Xanten is bekend als Romeinse legerplaats, het is een archeologische goudmijn, omdat Colonia Ulpia Traiana (zo heette Xanten toen) de enige Romeinse stad ten noorden van de Alpen is waar later niet overheen is gebouwd. De fundamenten zijn onder akkers en weilanden behouden gebleven en later systematisch opgegraven. In de Middeleeuwen werd Xanten een bedevaartplaats (Ad Sanctos, 'naar de heiligen', werd verbasterd tot Xanten).

Behalve het Archeologische Park Xanten zijn er ook veel bezienswaardigheden uit latere tijden te zien, zoals de Dom en delen van de stadsmuren.

De heer Leupen was op het moment dat we dit schrijven nog niet op de hoogte van zijn precieze onderwijsprogramma voor het komende jaar, daarom is de aankondiging van zijn lezing onder enig voorbehoud.

Als vervolg op de lezing van Prof. Leupen houden we op zaterdag 31 mei 1997 onze jaarlijkse excursie. Die gaat, u begrijpt het al, naar Kalkar en Xanten. De heer Leupen treedt daarbij op als deskundig reisleader.

Omdat de Historische Kring in 1997 haar 25-jarig bestaan viert meenden we er goed aan te doen een voor ons doen grote excursie te organiseren. Verdere details worden te zijner tijd bekend gemaakt.

Voor de excursie geldt hetzelfde voorbehoud als voor de lezing: Als de heer Leupen op deze dag verhinderd is, zouden we uit kunnen wijken naar een andere datum.

Bibliotheek

De bibliotheek van de HKM is alleen na telefonische afspraak geopend. Voor woensdagmiddag kan men zich in verbinding stellen met mevr. Broeksma, tel. 560984, voor de avonden kunt u contact opnemen met mevr. Schieveen, tel. 573929 of mevr. De Ruiter, tel. 563599.

Benno Visschedijk, secretaris

Kring Kroniek

18-4-1996 Lezing van H. Zandkuijl

De lezing van de heer Zandkuijl over de ontwikkeling van het woonhuis in Nederland was bijzonder boeiend. Aan de hand van dia's liet hij ons zien hoe eenvoudig wij mensen begonnen zijn met wonen, in een lemen hut, met een gat in het dak, waar de rook door kon verdwijnen. Totdat we in de 18e eeuw grachtenpanden betrokken, waarin de woonwensen aanmerkelijk waren uitgebreid.

11-5-1996 Excursie naar Zutphen

Met een tot op de laatste plaats bezette bus vertrokken we op zaterdag 11 mei naar Zutphen. Na de koffie met uitzicht op de IJssel, splitsten we ons in twee groepen : de eerste groep ging mee met Michel Groothedde, de stadsarcheoloog van Zutphen. Hij zou vooral de historische aspecten belichten tijdens de stadswandeling. De tweede groep kreeg een bouwhistoricus als gids, hij besteedde vooral aandacht aan architectonische zaken.

Beide groepen kregen een interessant verhaal te horen, dat regelmatig werd voorzien van leuke details en anecdotes.

Zo kreeg men in het machtiger wordende Zutphen aan het eind van de vijftiende eeuw behoefte aan een kanon om indruk te maken op de vijand. Er werd een buitengewoon zwaar kanon besteld bij een bronsgieter in Duitsland. Het bleek nog een hele toer om het stuk geschut de Bourgonjetoren op te hijsen. Vervolgens werd een delegatie naar Keulen gestuurd om één kogel te kopen. Tijdens het inwijdingsfeest werd deze kogel verschoten ! Enkele jaren later werd het kanon weggeroofd, het is sindsdien spoorloos verdwenen.

De zandstenen ingangspartij van het gemeentehuis van Zutphen aan het s' Gravenhof, die met veel fraai beeldhouwerk is versierd, werd in 1902 in Franse kalksteen vernieuwd.

Foto : P.I.Hatzmann, Maarssen.

Daarna had men twee uur om op eigen gelegenheid de stad in te gaan. Het was erg koud tijdens de wandeling, dus nam men de kans te baat om wat warmes te eten of te drinken.

Om half drie gingen we verder met de bus. In Bronkhorst kregen we drie kwartier de gelegenheid om het kleinste stadje van het land te verkennen. De terugreis ging via het historische centrum van Doesburg en de rand van de Veluwe naar Maarssen.

Tijdens de busrit werd deskundige uitleg gegeven door Benno Visschedijk over de diverse bezienswaardigheden, die we passeerden.

Blijkens de vele positieve reacties hebben de deelnemers genoten van deze excursie.

1-6-1996 Jaarmarkt in Maarssen

Op de jaarmarkt trok onze kraam veel belangstelling. Een attractie was de maquette van de theekoeppel van Leeuwenburg, die we opgesteld hadden. Inmiddels is hij te bewonderen in het Museum, waar hij deel uit maakt van de tentoonstelling.

Op de jaarmarkt verkochten wij ook oude periodieken voor 50 cent per stuk. Voor leden, die niet op de jaarmarkt waren, geldt, dat zij deze oude periodieken ook kunnen kopen. Het gaat om periodieken met een groen kaft, tot en met de 19e jaargang en zolang de voorraad strekt. U kunt hiervoor contact opnemen met Bert de Ruiter, tel.0346-563599.

De tentoonstelling in het Museum Maarssen

Buitenplaatsen in Maarssen

Ontstaan - Ontwikkeling - Gebruik

In Museum Maarssen, in het Koetshuis van Goudestein, is nog steeds de bijzonder leuke tentoonstelling te zien over buitenplaatsen in Maarssen.

Van veel buitenplaatsen zijn de gegevens op schrift te zien, zoals kaarten en plattegronden. Bovendien zijn de samenstellers erin geslaagd om diverse voorwerpen op de kop te tikken die een extra dimensie toevoegen aan de gebouwen en hun geschiedenis. Allerlei bouw materiaal, opgegraven gebruiksvoorwerpen en maquettes zijn tentoongesteld.

Leden van de Historische Kring weten wel het een en ander over Maarssense buitens, het opvallende aan deze tentoonstelling is dat er voor iedereen nieuwe en interessante zaken zijn te zien.

Aanbevolen dus !

Geopend op woensdag en zondag van 13.00 - 17.00 uur. Toegangspreis f 2,50, Museumkaarthouders hebben gratis toegang.

Stichting Stichtse Geschiedenis : een archeologische kroniek

Enige tijd geleden is een redactie gevormd om de provinciale archeologische kroniek te vernieuwen. Uitgangspunt was, dat de kroniek toegankelijk moest worden voor een breed publiek, zodat meer mensen geïnformeerd zijn over archeologische activiteiten in de provincie en dit stuk cultuurhistorie een groter maatschappelijk draagvlak krijgt.

De Historische Kringen in de provincie werden gepeild naar de belangstelling van hun leden. Wij verwachtten echter niet dat veel mensen van onze kring voor aanschaffen van deze kroniek belangstelling zullen hebben en willen daarom graag de kroniek in onze bibliotheek opnemen.

In september dit jaar verschijnt de eerste kroniek 'nieuwe stijl', die gaat over de jaren 1988-1989. Om de achterstand zo snel mogelijk weg te werken zal er de komende jaren aan aantal kronieken per jaar verschijnen tot in 1998, waarna de kroniek ieder twee jaar zal uitkomen.

Mocht u belangstelling hebben om zelf in het bezit te komen van deze kronieken, dan kunt u zich het beste in verbinding stellen met de Stichting Stichtse Geschiedenis, Mariaplaats 23, Utrecht, tel. 030 - 2343880.

Cursussen.

Ook maken wij er u nog op attent, dat door deze stichting ieder jaar veel interessante en boeiende cursussen worden gegeven, zoals archiefonderzoek, stamboomonderzoek, e.d. Daar wij altijd net te vroeg zijn met het versturen van de kopij naar de drukker, kunnen wij tot onze spijt nooit het jaarprogramma opnemen. Als u daarvoor belangstelling heeft, is het ook aan te raden direct contact op te nemen met de stichting om naar het cursusprogramma te informeren.

Bibliotheek : Nieuwe aanwinsten

Theekoepels en Tuinhuizen in de Vechtstreek, overvloed en welbehagen. Het boek is geschreven door Wim Meulenkamp, de foto's zijn van Evert Boeve en is uitgegeven door Uitgeverij Heureka, Weesp. Na rijp beraad is in de Kring besloten tot aanschaf van dit boek. Er bestaan namelijk meer boeken over theekoepels aan de Vecht, die ook in onze bibliotheek aanwezig zijn. Onder andere ook het boek waar dit werk op gebaseerd is, de historische uitgave *Theekoepels en Tuinhuizen in de Vechtstreek en 's Graveland* van Bart O. van den Berg, Evert Boeve, Dedalo Carasso en Carla Oldenburger. Maar we werden gegrepen door de weer geheel andere aanpak van dit pachtige werk en schaften het toch voor de collectie aan.

Stichtse Monumenten Reeks, uitgeverij Matrijs Utrecht, met steun van de provincie Utrecht. Hier van kochten we drie exemplaren, waarvan de titels voor zichzelf spreken. **Raadhuizen, Spoorwegarchitectuur en Folies en tuinsieraden.**

In het boekje over de raadhuisen vindt u ze beschreven van Abcoude tot Zeist, met zwart-wit foto's en tekeningen uit het bezit van de provincie.

In het boekje over spoorwegarchitectuur vindt u, hoe kan het anders, foto's en beschrijvingen van stations, baanwachtershuisjes, perronkappen, bruggen en viaducten, ed..

De folies die nog bestaan, die in slechte toestand verkeren of die al weg zijn, worden beschreven door Wim Meulenkamp, die ook het hiervoor genoemde boek over de theekoepels schreef.

Boerenerven in de provincie Utrecht, een uitgave van de Boerderijstichting Utrecht uit 1996. Zoals u misschien weet wordt er door de Boerderijstichting ieder jaar een boerderij uitgekozen tot boerderij van het jaar. Dit keer viel de keuze op Groot Wulverhorst in Woerden. De prijs is bedoeld, om het behoud van de karakteristieke verschijningsvorm van de Utrechtse boerderijen en hun erven te behouden. Juist over die erven gaan nu deze boekjes, die bedoeld zijn voor boerderij bewoners, boeren of 'buitenlui' die kunnen lezen dat de plek die zij bewonen een grote culturele en landschapelijke waarde heeft. De bedoeling is, die mensen erop attent te maken, dat het misschien mogelijk is het erf naar hun wensen in te richten zonder de oude waarden aan te tasten.

De boekjes, het ene over Kromme Rijngebied en Lopikerwaard en het andere over Eemland en Gelderse Vallei zijn verschenen in een eenvoudig, leesbare, aansprekende vorm, omdat niet iedereen van zins is de lijvige rapporten, die over dit onderwerp zijn verschenen, uit te spitten. Wij ontvingen deze boekjes van de heer W. Zweers. Hiervoor onze dank.

Boeken van de plank :

Dit keer wil ik u erop attent maken dat wij een aardig aantal boeken hebben in de bibliotheek, die betrekking hebben op het Koninklijk Huis. Het is bij de meeste van deze boeken niet nodig een omschrijving te geven, want de titels spreken voor zichzelf. Hier volgt een opsomming :

Bib.nr.0054-A03.18	Willem van Oranje, geschreven door J.G. Kikkert, een uitgave uit 1938 van Unieboek Weesp.
Bib.nr.0055-A03.19	De vrouwen van Willem van Oranje, geschreven door Thera Coppens, uitgeverij De Fontein, Baarn 1983.
Bib.nr.0056-A03.20	Maurits, zoon van de Zwijger, geschreven door Thera Coppens, uitgeverij De Fontein, 1984.
Bib.nr.0057-A03.21	Geslachtsregister van het vorstenhuis Lippe, 1938, uitgeverij Stols, Maastricht.
Bib.nr.0058-A03.22	Het aanzien van het huis van Oranje, samenstelling : Han van Bree, uitgeverij Spectrum Antwerpen.
Bib.nr.0059-A03.23	Huizen van Oranje, verblijven van de Oranjes en de Nassaus in Nederland, door A.I.J.M. Schellart.
Bib.nr.0060-A03.24	Willem I, Koning van Noord en Zuid, door Yves Schmitz, uitgeverij Heide-land, Paperbacks.

Al deze boeken kunt u gratis lenen, als u lid bent van de Historische Kring. Anders betaalt u een statiegeld van f 25,- per boek.

Van de redactie

1. Het overnemen van artikelen zonder toestemming van de redactie is verboden.
2. De inhoud van de artikelen is voor de verantwoording van de auteur.
3. U kunt kopij voor het volgende nummer inleveren voor 30 september 1996.

Een praatje bij een plaatje

Nog eens een praatje bij een plaatje van rond de eeuwwisseling.

De prentbriefkaart is voor aankomst gestempeld in Amsterdam 14 oktober 1901. Het stempel van Maarssen is zeer onduidelijk en bijna niet te lezen.

De kaart is gestuurd aan :

Jongeheer H. van Thiel
Heerengr. hoek Utrechtsche str.
Amsterdam

De kaart toont een stukje van het Zandpad tussen Herengracht en het hek van Doornburgh, vanouds het jaagpad langs de Vecht, waar schippers in de lijn liepen om hun schuit voort te trekken.

Het Zandpad is in de loop der tijden niet erg veranderd. De sloot tussen het Zandpad en het park van Doornburgh ligt er nog precies zo. De oever van de Vecht is nu wat meer begroeid, er lopen geen schippers meer op het jaagpad. De begroeiing belemmert ons wel het gezicht op de Schippersgracht. We zien de Schippersgracht op deze prentbriefkaart voor zover deze rond 1900 bebouwd was. P.G.F. Reith schrijft in 'Maarssen rond 1900' komend op zijn wandeling van de Straatweg over de Bolen-

steinschedijk : 'Tussen de daaropvolgende dienstwoningen het mooie grote inrijhek van Bolenstein. Bij die woningen begint een muur, die zich tot in de Molensteeg voortzet tot aan de Vecht. Binnen die muur ligt de moestuin van Bolenstein en daar staat ook de Vechtkoepel. De Schippersgracht loopt dus tegen die muur dood'. 1)

Moestuin en Vechtkoepel moesten verdwijnen toen in 1903 de Wilhelminaweg werd aangelegd. 2) De theekoepel werd in het park van Beek en Hoff in Loenen weer opgebouwd en is daar nog steeds te vinden. 3)

Sinds 1968 bezit Bolenstein weer een theekoepel, nl. de theekoepel, die aan het Zandpad in het park van Doornburgh stond. De koepel dreigde daar verwaarloosd te raken. De heer B.O. van den Berg, toenmalig bewoner van Bolenstein, vroeg en kreeg toestemming de koepel te verplaatsen naar Bolenstein. Jammer dat de koepel achter een muur staat, zodat alleen het dak nog te zien is en ons dorpsgezicht nu niet meer verfraait. Maar in tegenstelling tot zijn voorganger, bleef hij wel voor Maarssen behouden.

De Schippersgracht werd omstreeks 1910 met de huizen voorbij de Molensteeg verlengd.

De Vechoever mag na honderd jaar veranderd zijn, de jongens op het Zandpad doen wat jongens toen deden en ook nu nog doen, staan met een hengel aan de waterkant.

A.H. Hogenhout-Hofman

Bronnen :

1. P.G.F. Reith, Maarssen rond 1900.

2. E. Munnig Schmidt en A.J.A.M. Lisman, Plaatsen aan de Vecht en Angstel.

3. Wim Meulenkamp, Theekoepels en Tuinhuizen in de Vechtstreek.

De N.V. Olieraffinaderij 'ZUILEN'

Op 15 januari 1920 verzocht Henry Dudok van Heel, wonende in het 'Berghuis' te Naarden aan het college van B en W van de gemeente Zuilen hem vergunning te willen verlenen *'tot oprichting eener fabriek bestemd tot het raffineren van plantaardige olie tot eetbaar vet'*.

Het perceel dat hij hiervoor wilde gebruiken, lag op de grens van de gemeente Maarssen en Zuilen, ten zuiden van Vechtenstein aan de Zandweg.

Voor de fabricage waren nodig : zes electromotoren van 5-5-71/2-10-20 en 30 PK en twee ketels met toebehoren van 120 m2 verwarmend oppervlak, waarvan de stoom voor de verwarming werd gebruikt.

Alvorens een vergunning te verstrekken ging de gemeente Zuilen informatie inwinnen bij B en W van de gemeente Oss, waar reeds vanaf 1875 de firma Jurgens een identiek bedrijf had.

Op 21 januari 1920 antwoordde de gemeente Oss dat de firma Jurgens nooit aanleiding tot klachten gaf, maar in dezelfde brief raadde ze B en W aan bijzondere eisen te stellen aan de zuivering van het afvalwater. Indien hieraan niet zou worden voldaan, zou de vele melk en de vethoudende stoffen in dit afvalwater spoedig stank

en aanslag in de riolering veroorzaken. Zuiveringsputten waren een eerste vereiste. Niet geheel tevreden met dit antwoord, werd een dag later de gemeente Naarden om informatie gevraagd over de fabriek van de heer Dudok van Heel, aldaar. 'Aangezien wij menen dat deze fabriek eertijds in uw gemeente was gevestigd, zouden wij gaarne van u vernemen of destijds bij het verlenen der vergunning tot oprichting van die fabriek door uw college voorwaarden zijn opgelegd'.

Het antwoord kwam vier dagen later en was niet erg positief. Naarden deelde mee : 'De fabriek welke kortelings afbrandde en in het Gooi vermoedelijk wel nimmermeer zal worden opgebouwd, te veel gevaar (brandgevaar), schade

De 'Vetkeet'.

(vervuiling van het water, dat voor mensch en dier vrijwel onbruikbaar wordt) en hinder (stank). De brand was geheel het gevolg van de aard en het gebruik der inrichting. Zij bestond uit een complex groote houten gebouwen doortrokken van vet en olie, waardoor elke lucifer uit den boeze was'.

Een vernietigend rapport voor de heer Dudok v.H.

Wel werd in deze brief uit Naarden nog vermeld, dat zo'n fabriek van steen en ijzer zou moeten zijn en er geen gebouwen in de nabijheid moesten staan.

Doordat de gemeenteraad het nog niet eens kon worden, werd nogmaals informatie ingewonnen. In Delft was een identiek bedrijf van Calvé en waren daar moeilijkheden en beperkingen bij het verlenen van een vergunning?

Het antwoord van de gemeente Delft was aangenamer. Geen klachten of problemen meldde zij de gemeente Zuilen.

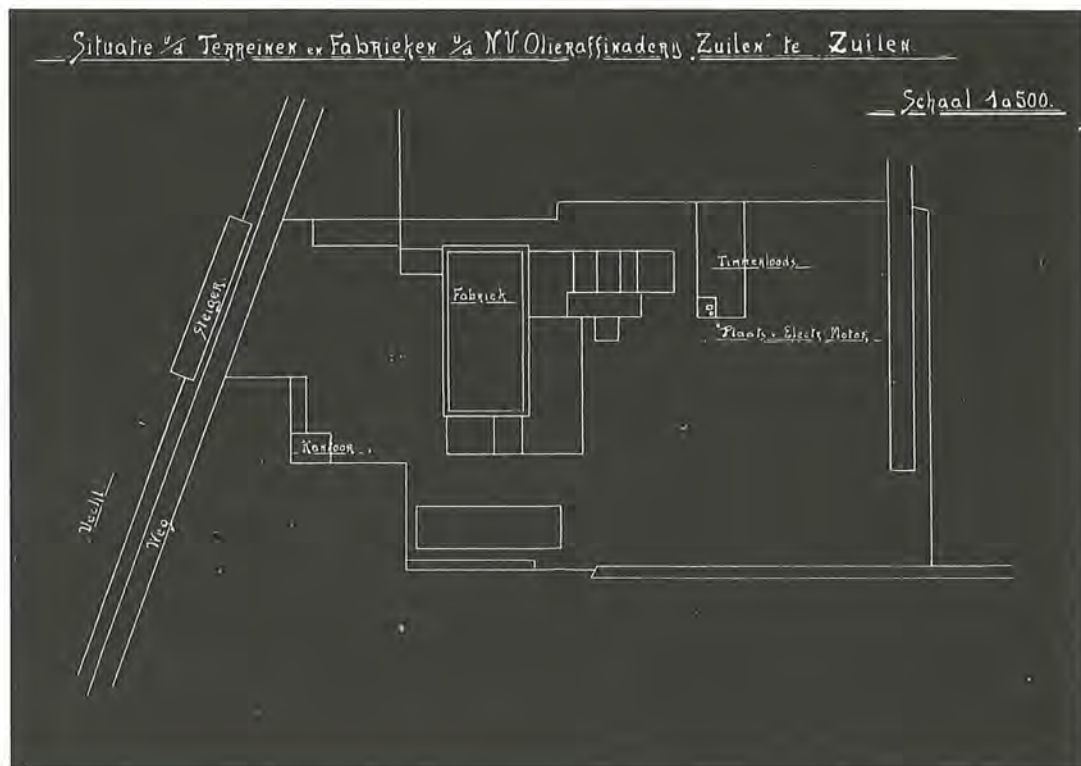
Met al deze informatie in portefeuille, besloot de

gemeente Zuilen met de aanvraagprocedure door te gaan. Degenen, die in de nabijheid van de plaats, waar het nieuwe bedrijf zou komen, gevestigd waren, kregen gelegenheid hun eventuele bezwaren kenbaar te maken.

De volgende personen werden aangeschreven: Joh. Koot, wonende in Oudenrijn, C. Tukker, wed. J. Verhoek, G. Smits, J. Slager, A. Nieuwhof, A. Klarenbeek, Wed. v.Wijk en J. v.Wijk en de familie Grimm, wonende Vechtzijde te Utrecht.

Harm de Lange, chef gemeente Zuilen en onbezoldigd Rijksveldwachter, maakte op 28 januari 1920 een proces-verbaal op, waarin stond dat hij aan de fabriek de IJsvogel te Zuilen, een kennisgeving zou aanplakken, waarop te lezen stond, dat de heer Dudok van Heel om vergunning vroeg tot het oprichten van een fabriek, bestemd tot het raffineren van plantaardige olie tot eetbaar vet. Bezwaren konden ingediend worden bij B en W te Zuilen. De volgende stap van de gemeente was de arbeidsinspectie te informeren in verband met de hinderwet. Op 11 februari 1920 hield F.C.C. Baron van Tuyll van Serooskerke, burgemeester van Zuilen, een speciale zitting ter voldoening aan de hinderwet. De volgende personen kwamen ter zitting met hun bezwaren: Joh. Koot wilde weten hoe de waterlozing zou gaan, in de sloot of in de Vecht, dit in verband met stank en verontreiniging. J. van Wijk was ook bang voor waterverontreiniging: 'Als dit in de kleine polder komt is het drinkwater voor het vee verloren'. (De familie Van Wijk woonde naast de olieraffinaderij). Nadat hij nadere informatie in Naarden had ingewonnen, tekende T. Brinkhof bezwaar aan tegen de stank, evenals W. Verhoek. A. Niessen had niet alleen bezwaar tegen de stank, maar ook tegen de waterverontreiniging. De heer Eggink pleitte ervoor: 'De rechten met oog op beroep te behouden in verband met de inrichting van de fabriek'. De heer Köhler sprak de hoop uit dat: 'Er stappen zullen worden genomen waardoor waarborg wordt verkregen, dat er geen hinder zal worden ondervonden'.

Tenslotte verklaarde de heer Dudok v.H., die ook ter zitting aanwezig was, dat het in deze fabriek uitsluitend de bedoeling was om olie te raffineren en er geen koeken zouden worden geperst en daarom de luchtverontreiniging nihil zou zijn. De burgemeester vroeg hem daarop, hoe het dan wel met de waterverontreiniging stond. Waarop hij antwoordde dat er geen waterverontreiniging zou plaatsvinden, doordat er een speciaal con-

denssysteem zou worden geplaatst, waardoor de vetzuren zouden neerslaan in vaste vorm en in tonnen konden worden opgevangen en doorverkocht.

Ondanks de toelichting van de heer Dudok v.H. werd nogmaals contact opgenomen met de gemeente Naarden. Het antwoord was geruststellend. Indien men in Zuilen goed zou oppassen voor brandgevaar en waterverontreiniging konden er geen bezwaren meer zijn tegen de bouw van de raffinaderij.

Op 14 februari bevestigde de heer Dudok v.H. de gemeente Zuilen nogmaals, maar nu schriftelijk, dat door hem alle veiligheidseisen in acht zouden worden genomen. Toch was het gemeentebestuur nog niet helemaal tevreden en gerustgesteld. Er werd weer advies gevraagd en wel bij de gemeente Rotterdam, waar de margarinefabriek van de familie Van den Bergh gevestigd was.

B en W van Rotterdam antwoordden dat bij het gebruik van goede installaties er geen reden zou kunnen zijn voor klachten.

Was de gemeenteraad van Zuilen hierdoor gerustgesteld? Blijkbaar wel, want uiteindelijk op

30 maart 1920, verleende zij vergunning voor een proeftijd van één jaar, ingaande 1 januari 1921. Tijdens deze proefperiode zou het bedrijf door de gezondheidscommissie uit Loenen nauwlettend in de gaten worden gehouden.

Gedurende dit proefjaar lijkt alles goed te gaan. Echter precies een week voordat het jaar om is, slaat het noodlot toe. De gezondheidscommissie rapporteert aan de gemeente Zuilen: 'Het zij ons vergund ter Uwer kennis te mogen brengen, dat reeds eenige malen de Vecht is verontreinigd door het lekken van olie uit vaten, die geladen waren op een schuit, gelegen voor de fabriek en waar deze schuit van Zaterdag tot Maandag overlag was de verontreiniging nogal erg. Zouden wij u in verband hiermede in overweging mogen geven indien mogelijk, een bepaling in de Politieverordening op te nemen, waarbij verboden wordt de Vecht op enigerlei wijze te verontreinigen'.

De N.V. Olieraffinaderij Zuilen beloofde maatregelen te zullen nemen, zodat dit in het vervolg niet meer zou gebeuren.

Gedurende vijf jaar draaide de fabriek, met 15 werknemers, tot tevredenheid van de eigenaar

en het gemeente bestuur van Zuilen. Eind oktober 1926 meldde het bedrijf te gaan uitbreiden en vroeg toestemming tot het bijplaatsen van acht electromotoren met een gezamenlijk vermogen van wel 80 PK ! De motoren dienden voor de volgende machines:

- a. een 3 PK motor voor aandrijving van een *economiser*, dienende tot verwarming van het ketelwater.
- b. een 3 PK motor voor aandrijving van een ventilator van het koelhuis, dienende tot het ventileren van de koelruimte.
- c. een 3 PK motor voor aandrijving van de stempelmachine, voor het stempelen van de kisten.
- d. een 6 PK motor voor aandrijving van een waterpomp voor het omhoogpompen van drinkwater.
- e. een 5 PK motor voor aandrijving van een boormachine en slijpsteen voor de werkplaats.
- f. een 10 PK motor voor aandrijving van een kleine ijsmachine, om het vet te koelen.
- g. een 15 PK motor voor de karnmachine, voor het karnen van vet.
- h. een 35 PK motor voor de grote ijsmachine, om het vet te koelen.

Het bedrijf floreerde en een jaar later volgde weer een uitbreiding. Er werd nu een vergunning aangevraagd voor uitbreiding van het hoofdgebouw, door een aanbouw aan de zuidelijke gevel van 9 bij 11 meter. In deze ruimte konden oliereservoirs en filters ten behoeve van de te verwerken olie worden opgesteld.

De heer Joh.Koot uit Oudenrijn, die achter deze fabriek zijn hoveniersbedrijf had, maakte hiertegen bezwaar. Hij deelde de gemeente mee dat de sloot waarin het fabriekswater werd afgevoerd, langzamerhand zou worden gedempt. Zou het niet mogelijk zijn de fabriek het water te laten afvoeren naar de Vecht. De bezwaren werden op 18 januari 1928 bij een PV vastgelegd, waarin tevens nog werd vermeld dat : 'Door de uitbreiding der fabriek zoo veel vuil zal ontstaan, dat zijn hoveniersbedrijf niet meer zal zijn uit te oefenen'. Toen de burgemeester vroeg van welke aard de bezwaren waren antwoordde de heer Koot, dat het water niet kon worden gebruikt om de planten te begieten, omdat het te vet was en een ondoordringbare laag vormde op de grond.

Ook bevatte het water te veel chloor, hetgeen bruine vlekken op de komkommers veroorzaakte.

Om een oordeel te vormen verzocht de gemeente Zuilen het Rijksinstituut van Zuivering van afvalwater te Den Haag een onderzoek in te stellen. Het rapport vermeldde, dat alleen gezuiverd water de fabriek mocht verlaten en dat ook het schrobwater eerst gezuiverd moest worden alvorens het op de Vecht of de sloot werd geloosd. Ook het drijvende en het bezonken stof moest wekelijks uit de vetvangers verwijderd worden. En dan nog mocht het afvalwater alleen door een gesloten buisleiding op de Vecht geloosd worden.

Op 21 mei werd een nieuwe vergunning verstrekt, waarin bovengenoemde bepalingen waren vastgelegd.

Het bedrijf voldeed aan de verwachtingen en acht jaar later moest er weer uitgebreid worden. Er werd een verzoek ingediend voor een vergunning tot het aanbouwen van een kamer en magazijnruimte aan het laboratorium. Weer maakte de hovenier J. Koot bezwaar. Hij vreesde opnieuw hinder voor zijn planten en stankoverlast. Hij adviseerde de gemeente de schoorsteen van de fabriek te laten optrekken tot 40 meter in plaats van 15 meter hoogte. In het dossier wordt nog het antwoord van de burgemeester vermeld, waaruit blijkt dat de bezwaren van de klager zullen worden onderzocht en de ambtenaar die hiermede wordt belast, zich nog wel met de klager in verbinding zal stellen.

Hiermee eindigt het dossier van de vetfabriek uit het gemeente archief van Maarssen. Het antwoord en de reactie van de klager ontbreken. Wel blijkt hieruit, dat zo'n 70 jaar geleden ook al milieu-eisen werden gesteld en dat het wel wat voeten in de aarde heeft gehad voor de 'vetkeet' kon draaien.

C.W.P.Bloemendaal

Bron:

Gemeente archief Maarssen.

De Partij van de Arbeid als doorbraakpartij in Maarssen: een succes of een mislukking?

De landelijke ontwikkelingen.

Op 9 februari 1946 werd de Partij van de Arbeid opgericht, een nieuwe partij. Een van de doelstellingen, mede ingegeven door de ervaringen van de Tweede Wereldoorlog, was om de verzuiling te doorbreken. Men sprak de kiezers aan op een progressieve gezindheid, ongeacht de levensbeschouwelijke achtergrond. Men hoopte daarmee vooruitstrevende christenen los te weken uit de confessionele partijen Rooms Katholieke S.? Partij, Anti Revolutionaire Partij en Christelijk Historische Unie. Daar stond tegenover dat de eigen band gericht op de arbeidersklasse, de Sociaal Democratische Arbeiders Partij was de politieke arm van de arbeidersbeweging, ook losser zou worden. Electoraal bleek de SDAP als arbeiderspartij haar plafond bereikt te hebben. Men bleef maar hangen op zo'n 23%. De SDAP had in 1937 in het nieuwe beginselprogramma al opgenomen een volkspartij te willen zijn. De PvdA had dat tot leidraad gekozen, naar de kiezers toe werd speciaal aandacht besteed aan de middenstanders, de boeren, de hoger opgeleiden en de werkevers.

De PvdA was een fusie van meerdere politieke partijen en groepen. Al voor de bevrijding was er door de politieke elite gesproken over een vernieuwde politieke formatie. In de zogenaamde Nederlandse Volks Beweging kwam men bijeen om te discussiëren over de toekomst. Het idee was om te komen tot een tweedeling in de politiek, min of meer naar Engels voorbeeld, met een conservatief en een progressief blok. De NVB kan men achteraf beschouwen als de broedkamer voor de PvdA. Uiteindelijk wisten de bisschoppen en de katholieke vakbond te voorkomen dat de rooms-katholieken voor een groot deel de eigen zuil verlieten. Een aanmerkelijk progressievere Katholieke Volkspartij werd in december 1945 opgericht. In de NVB bleef een kleine groep linkse katholieken over, andere gesprekspartners waren een groep CHUers, de SDAP, de Vrijzinnig Democratische Bond (links-liberaal), de Christen-Democratische Unie en een aantal politiek daklozen (mensen uit het verzet,

links-socialisten). Natuurlijk werd er een uitgebreide grondslagen-discussie gevoerd, maar de naderende verkiezingen van 1946 zetten druk op de ketel. Het probleem lag in het feit dat de SDAP door haar grootte en organisatorisch apparaat een enorm stempel op de nieuwe partij zou drukken. Dit tot ongenoegen van met name Prof. Oud (latere leider van de VVD), die de voorman van de VDB-ers was. Onder druk van jonge partijgenoten als Anne Vondeling en A.M. Joekes ging hij toch akkoord. De kandidatenlijsten werden in elkaar geschoven, waardoor met name de niet-SDAP-ers bevoordeeld werden. Hetzelfde gebeurde met de samenstelling van het partijbestuur. De uitslag bij de Tweede Kamerverkiezingen was teleurstellend, de KVP werd de grootste partij, en verloor nauwelijks ten opzichte van de vooroorlogse uitslagen. De CHU handhaafde zich, de ARP verloor de liberale Colijn-stemmers aan de nieuwe Partij van de Vrijheid. De CPN was de grote winnaar, met haar tien zetels snoopte zij veel af van de PvdA. Die kreeg negenentwintig zetels, twee minder dan haar samenstellende delen voor de oorlog gezamenlijk hadden behaald. De arbeidersaanhang en de jeugd hadden door de rol in het verzet van de CPN, in haar een alternatief. Dat verlies werd ternauwernood gecompenseerd door winst uit de groepen waarop de Doorbraak gericht was. Hoe was dit nu plaatselijk?

De situatie in Maarssen

Over de feitelijke oprichting van de PvdA-afdeling in Maarssen is weinig bekend. In het land zijn enkele bijeenkomsten in de grote steden georganiseerd, waarbij de Doorbraakgedachte werd gepropageerd, o.a. door lokale figuren uit niet-SDAP kringen. De meeste afdelingen kwamen pas tot leven met de voorbereidingen voor de verkiezingscampagnes voor de raads-, staten- en kamerverkiezingen. Onze aandacht gaat uit naar de verkiezingen voor de gemeenteraden van 26 juli 1946. De plaatselijke PvdA kon kandidaten stellen voor de raden van Maarssen, Maarsseveen en Tienhoven. In deze laatste gemeente zijn nooit PvdA-kandidaten gesteld. In

1957 is Tienhoven opgegaan in de gemeente Maarssen. In de Tienhovense raad zaten slechts twee fracties, de AR en de CHU. PvdA-kiezers brachten hun stem uit op de CHU-lijst.

In Maarssen en Maarsseveen zaten voor de oorlog al SDAP-ers in de raad. Vanaf 1916 was er een plaatselijke afdeling. In Maarssen werd de eerste zetel veroverd in 1919. (Otto Cohen en later Gerrit de Vries). Vier jaar later was er een ruzie binnen de SDAP uitgebroken en verdeelde de aanhang zijn stemmen over twee lijsten, resultaat: geen SDAP-er in de raad. In 1927 waren de krachten weer verenigd. (G. van Eembergen). In 1931 werd het aantal raadszetels uitgebreid van zeven naar elf en de SDAP kreeg er twee. (G. van Eembergen en P. Veldstra). Dit is de situatie tot en met de laatste verkiezingen voor de oorlog, die van 1939. In dat jaar komt er voor het eerst een wethouder van SDAP-huize, de heer Pieter Veldstra.

In Maarsseveen deed de SDAP vanaf 1919 mee met een kandidatenlijst. (lijsttrekkers waren H. Tellegen en Chr. Stooker).

Bij elke verkiezing werd het stemmenaandeel groter, maar men slaagde er niet in een zetel te veroveren. Veel concurrentie had men van de Neutrale Gemeentebelangen, die zich als arbeiderspartij wist te profileren. Zij behaalde wel raadszetels, ingenomen door Hendrik Verhoef Rzn. en Piet Verhoef Gzn. In 1939 behaalde P. Timmer 1 stem (!) te weinig voor een raadszetel. Na hertelling ging zijn zetel naar de CHU'er Piet Verhoef Jzn.

In de raden van Maarssen en Maarsseveen zijn geen vrijzinnig-democraten gekozen na 1919. Er was ook geen afdeling. Wel was een prominent lid, Dirk Kooiman, hier een aantal jaren gemeentesecretaris. Hij werd in de jaren '20 burgemeester in de Zaanstreek en later lid van Provinciale Staten en Gedeputeerde in Noord-Holland. Opvallend was de sterke invloed in Maarssen van de Friezen in de SDAP. Zij verschenen veelvuldig op de lijsten.

Was de PvdA nu een voortzetting van de SDAP? Bekijken we de PvdA-lijst in Maarssen, dan valt op de naam op plaats 2: Mr. Th.E.E. van Schaik. Hij kwam niet uit een arbeidersmilieu, zijn vader had een winkel in textiel en woninginrichting, het magazijn De Zon (het HEMA-pand op de Parkweg). Het was een door en door rooms milieu. Vier broers van vader Van Schaik waren priester, waaronder mgr. Van Schaik, de geestelijk adviseur van de Katholieke Arbeiders Beweging

(voorloper NKV). De jonge Theo trad tot de PvdA toe. "In de oorlog was ik in het verzet in aanraking gekomen met de socialisten en ik was onder de indruk van hun idealen. In Maarssen was de PvdA dolblij. Als Doorbraakman werd ik lijsttrekker, maar ik herinner me goed de 1 mei-viering van 1946. De sfeer beviel me niet. Ze zongen de Internationale en dat was heel anders dan het "Aan U, o Koning der Eeuwen". Die sfeer verraste me, ik voelde me er mentaal niet thuis". Als jong maar reeds gepromoveerd advocaat werd hij door de KAB-voorzitter, A.C. de Bruijn, uitgenodigd om juridisch adviseur van de katholieke vakbeweging te worden. Voorwaarde was, dat hij zou bedanken voor de PvdA. "...de idealen die u daarmee had, kunt u volstrekt bij ons verwezenlijken". Die zelfde avond nam Van Schaik het aanbod aan en bleef dertig jaar juridisch adviseur van de KAB, later NKV. Vanaf 1952 is hij achttien jaar raadslid voor de KVP en tien jaar wethouder geweest in Maarssen. Van februari 1967 tot juni 1976 was hij lid van de Tweede Kamer, en behoorde daar tot de progressieve vleugel van de KVP. Hij stemde niet voor de beruchte motie-Schmelzer, die het kabinet Cals-Vondeling ten val bracht. Hij bleef de KVP trouw en ging niet over naar de PPR, ondanks de druk vanuit de NKV.

Van Schaik stond nog wel op de lijst van de PvdA in 1946 en kreeg zeventien voorkeurstemmen. Op 2 augustus neemt hij zijn benoeming niet aan. Van de acht overige kandidaten komen er zeven uit een vooroorlogs SDAP-milieu, waaronder vier Friezen. Lijsttrekker is A. Woudstra. Op de vijfde plek staat ir. J. Bosscher, directeur bij de Bammensfabriek. Binnen de PvdA is hij met Ir. Boschman (directeur verffabriek Tropical) en Ir. Nieuwerkerke (directeur Ned. Cocainefabriek te Amsterdam) een vertegenwoordiger van de sociale Doorbraak. Men behaalt drie raadszetels, de CPN komt voor het eerst in de raad met 1 zetel.

We vergelijken nu de uitslagen van 1939 met die van 1946:

	1939			1946		
RK	505	26,6%	(3)	626	28,0%	(3)
SDAP/ PvdA	362	19,0%	(2)	530	24,0%	(3)
Prot.	771	40,6%	(4)	768	35,0%	(4)
Lib.	275	14,5%	(2)	17	5,0%	
CPN	-	0,0%		187	8,5%	(1)
	-----			-----		
	1913			2223		

De uitslag doet de krachtsverhoudingen in de raad verschuiven naar links, de confessionelen behouden hun zeven zetels, de liberalen verliezen hun twee zetels. Links stijgt van twee naar vier zetels.

In Maarsseveen is de vergelijking niet te maken, omdat daar in 1939 veel persoonsgebonden lijsten waren ingediend. In 1946 kwam de PvdA met twee zetels in de raad, ingenomen door U. Tellegen-Veldstra en P. Timmer. Zij waren beiden afkomstig uit de SDAP. Eerstgenoemde maakte in de jaren 50 carrière in de PvdA als lid van Provinciale Staten en Gedeputeerde voor Utrecht, en als lid van de Tweede Kamer. De overige zetels werden bezet door de CH/AR-lijst (4) en de KVP (1). In 1949 werden de gemeenten Maarssen en Maarsseveen samengevoegd. In een raad met dertien zetels was de verdeling als volgt: PCG 6, KVP 3, GB/VVD 1 en PvdA 3.

Electoraal was dus de doorbraak mislukt. De verzuiling in confessionele kringen was te sterk gebleken voor de doorbraakgedachte, ook op lokaal niveau. In 1949 stond de voormalige door-

braaksocialist Theo van Schaik op de eerste opvolgersplaats op de KVP-lijst. Vier jaar later was hij de KVP-lijsttrekker. De werkgeverssocialist Bosscher voerde in 1949 de PvdA-lijst aan, naast hem zou de nieuwe fractie bestaan uit de voormalige SDAP-ers U. Tellegen-Veldstra en S. de Vries.

Hiermee was de doorbraak op sociaal vlak mischien wel geslaagd, alleen het aantal nieuwe kiezers uit de middenklasse was niet groot. Het grotere aantal rooms-katholieke arbeiders kon met een gerust hart op de KVP blijven stemmen, waarin de KAB-jurist Van Schaik zich meer thuisvoelde.

Jan Willem Verhoef

Bronnen:

Gemeentearchief Maarssen (uitslagen verkiezingen 1939, 1946), De Magneet, Terugblikken bij het vooruitzien, De KAB in herinneringen en beschouwingen, 181, Baarn, Uitgeverij Ambo (blz 120 e.v.)

Het landgoed Ter Meer

deel 5

Gelet op de lijvige inhoud van het dossier uit het gemeente archief inzake het landgoed, is de volgende uitdrukking zeker van toepassing:

'Denk eerst wat ge doende zijt, en doende denk dan nog!'

Als ik niet oppas verzand ik in de veelheid aan gegevens, terwijl ik van plan ben met u een wan-

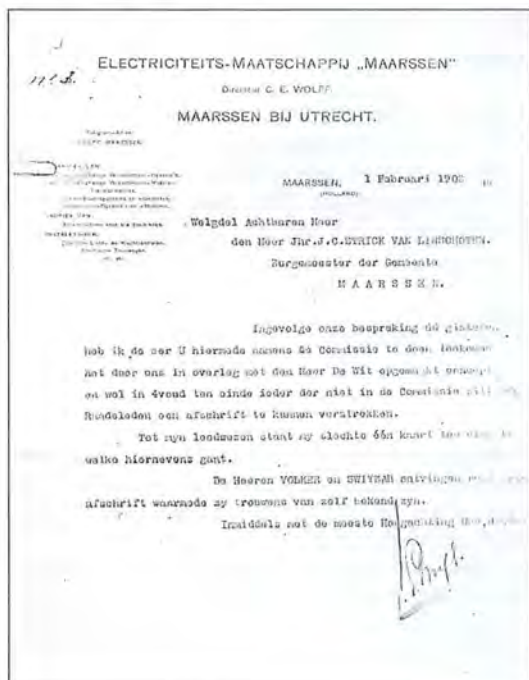
deling te maken door wat er van het landgoed geworden is. Maar om te wandelen is de ontsluiting van groot belang, dus daarom sta ik nogmaals stil bij de wegen.

Het dossier draagt als ondertitel : 'Overneming van de wegen op TERMEER door de gemeente, van de Hollandsche Bank voor onroerende goederen ; directeur H. de Wit, Boothstraat 14 te Utrecht.

Op deze foto van de West-Hillkapel zijn de overtuinen nog goed te zien.

Deze overeenkomst tussen de Gemeente Maarssen en de bovengenoemde bank is geda- teerd 17 februari 1902.

In totaal elf artikelen zijn de wederzijdse verplichtingen van gemeente en bank nader omschreven. Er is echter één uitzondering op, n.l. artikel 4, dat bepaalt dat de gemeente het afstand doen van eigendom aan de bank vergoedt tegen de somma van f 1000,-, te betalen bij het plaatshebben van de overdracht.

Meer dan eens wordt uit de gemeenteraad een commissie benoemd om de vergaderingen rond Ter Meer bij te wonen, om vervolgens verslag te kunnen uitbrengen aan de burgemeester, Jhr J.C. Strick van Linschoten en de gemeentesecretaris, M.H. Eggink.

Ook wordt er druk onderhandeld met C.E. Wolff, directeur van de Electriciteits-Maatschappij Maarssen, die duidelijk zeer nauw bij de realisatie van het plan is betrokken.

Mede namens de directeur van de bank, de heer De Wit, ontvangt de burgemeester een verzoek van de heer Wolff om een concept, waarop de wegeaanleg in het plan Ter Meer aangegeven is, te doen toekomen aan de, niet in de commissie zitting hebbende, raadsleden. Zie hiervoor de brief van 1 februari 1902.

Het in de brief genoemde concept luidt als volgt : 'De Hollandse Bank verbindt zich om alle op bijgaande situatiekaart aangegeven wegen aan te

Hier de driesprong Kerkweg - Parkweg - Binnenweg, gezien vanaf Hazenburg, omstreeks 1938. Op de voorgrond een echt Vechtdorp huisje, in 1895 gebouwd in opdracht van de heer G.J. Loggers, ambtenaar ter secretarie van Maarssen en Maarsseveen. Daarnaast, het meest vooraan, een miniatuur villa gebouwd in opdracht van de veldwachter van Maarssen, J.W. van Duinen. Op de achtergrond is nog een gedeelte te zien van de villa West-Hill. De houten masten dienden voor de electriciteit, die nog niet onder de grond was weggewerkt. De lantaarns werden nog verlicht door gas. Ook zien we nog de twee stenen palen, die oorspronkelijk bedoeld zijn geweest voor het toegangshek van Huis ter Meer.

leggen en ten minste ter breedte 4 meter te verharderen, langs de zijden iepenbomen te planten, de zijpaden van tenminste 3 meter elk, te verharderen als daarvoor gebruikelijk is. Kortom dezelve voor het publiek gebruik geschikt te maken, een en ander ten genoegen en volgens aanwijzing der gemeente'.

Dat intussen met de bouwplannen langs de Kerkweg (Raadhuisstraat) goede vorderingen worden gemaakt blijkt uit artikel 9 van het concept: 'De percelen te bouwen op de terreinen 9, 14, 11, 10, 15 en 12 zullen hun fecaliën lozen op een gemeenschappelijke beerput, welke in het zijpad kan worden geplaatst, terwijl de afvoer van water etc. zal geschieden op het reeds gelegde riool. Een en ander is door de bank verhaalbaar op de diverse bouwsels te stellen'. De bank hief dus een soort rioolbelasting.

Dat met de verkoop van en het onderhandelen over de diverse percelen enige jaren gemoeid waren is duidelijk. Tussen 1900 en 1906 werden

er wel toezeggingen gedaan, maar werden niet daadwerkelijk bouwpercelen verkocht. Opeens is daar dan het raadsbesluit van 11 december 1911, waarin staat dat de overdracht van Ter Meer heeft plaatsgevonden en de gemeente Maarssen vanaf die datum volledig eigenaar is van wat er van het landgoed is overgebleven. Voor de projectontwikkelaars van voorheen was klaarblijkelijk niet meer genoeg te verdienen.

Een complete verrassing was het, toen bleek dat een groot gedeelte van het terrein reeds in handen was van de heren A.R. van Linge, directeur van de kininefabriek, H. Ruwers, zonder beroep en C.E. Wolff, directeur van de Electriciteits-Maatschappij Maarssen.

Als eerste gaf de heer Ruwers opdracht voor de bouw van zijn villa 'Jacoba', in de schaduw van de beukenboom, waaromheen een golvend gazon werd aangelegd. In de hoger gelegen delen vestigden zich konijnen. Ik werd daar door mijn moeder heengestuurd met mijn zusjes om ze be-

zig te houden. Zo ook naar de overtuin van West-Hill, waar een stuk was afgerasterd voor de eenden, voor ons kinderen een ware dieren-tuin. In 1967 werd de villa Jacoba gesloopt, om plaats te maken voor de oprit van de brug. De boom staat er echter nog altijd, zoals ik al eerder schreef, als nog een van de weinige overblijfselen van het huis Ter Meer.

Als tweede liet Dr. van Linge de villa Emma bouwen (thans bekend onder de naam Huis te Meer).

Maarssen was de heer Van Linge veel dank verschuldigd. Immers voor elke inwoner die wilde werken, was er wel een plaats te vinden in zijn fabriek. Iets dat ons tegenwoordig zeer aanspreekt was, dat de heer Van Linge zich uitsluitend per fiets van en naar zijn fabriek begaf.

Als derde eigenaar van de stukken grond tussen Vecht en beek was daar de heer Wolff, die opdracht gaf tot de bouw van de villa 'Wolfshoek'. Op dit stuk grond staat nu het flatgebouw Beuk en Vecht.

Wat nu was de bedoeling van deze drie heren met de aankoop van die grond ?

Hiervoor moeten we even van de route afwijken. Aangrenzend aan Ter Meer lag het buitengoed 'Hazenburg'. In het boek 'Plaatsen aan de Vecht en Angstel' van E. Munnig Schmidt en A.J.A.M. Lisman staat dat deze plaats werd bewoond door burgemeester Strick van Linschoten van

1865 tot 1903, het terrein was toen 2556 m² groot. Dat kwam doordat ook bij dit buiten nog een overtuin hoorde. In later tijd wordt die grond verkocht.

Waarschijnlijk inspireerde deze overtuin de andere heren tot de aankoop van de grond tot aan de beek, zodat zij daar ook een overtuin konden aanleggen, zoals u nog kunt zien op de voorgrond van bijgaande foto van de kinderkapel Westhill van omstreeks 1920.

De familie Van Voorst van Beest kocht in 1912 het buiten van de heer Wolff, die inmiddels opdracht had gegeven voor de bouw van weer een villa genaamd 'Wolfshoek', nu op de hoek van de Stationsweg-Straatweg. Heden ten dage het bejaardenhuis De Wolfshoek. De naam van het buiten werd 'West-Hill'.

Bij een overtuin behoort ook een tuinman en als zodanig waren hier in mijn jeugd werkzaam : Jan Hoogendoorn van de Emmaweg 21 voor West-Hill, Hermanus Lodder van de Beekweg 2 voor Emma.

A.J.Mook sr.

Het Groene Kruis in Maarssen 1906 - 1996

Kruisverenigingen zijn verenigingen die een grote rol spelen in de algemene maatschappelijke gezondheidszorg. Hun voornaamste taak is altijd geweest de wijkverpleging en het uitlenen van verpleegartikelen aan hun leden.

De geschiedenis van de kruisverenigingen gaat terug tot 1875. Toen begreep Jacob Penn, inspecteur voor de volksgezondheid in Noord-Holland (nog voornamelijk belast met de bestrijding van besmettelijke ziekten) dat een organisatie, die bestrijding van deze ziekten en goede thuisverpleging van de zieken zou kunnen bewerkstelligen alleen zou kunnen bestaan, als zij zou leven in het bewustzijn van de bevolking en een beroep zou doen op het verantwoordelijkheidsgevoel van de mensen.

De eerste vereniging die op deze basis tot stand kwam was het Witte Kruis te Hilversum, in 1875. Al snel kwamen er meer kruisverenigingen en nog in hetzelfde jaar werd de Provinciale Noord-

hollandse Kruisvereniging opgericht met toen al acht leden.

In 1900 is er voor het eerst sprake van het Groene Kruis, waarvan de eerste vereniging werd op-

gericht in Lange Ruige Weide in Zuid-Holland, op initiatief van twee Witte Kruis mannen, F.C. Fleischer en W. Poolman. Met het devies 'door allen voor allen' kreeg deze vereniging al snel veel leden en werden gelijkgerichte verenigingen opgericht in veel plaatsen in Nederland.

De taken van de kruisverenigingen breidden zich steeds meer uit. Het bleef niet alleen bij de bestrijding van besmettelijke ziekten, ook de preventie werd ter hand genomen. De overheid belastte bijvoorbeeld de kruisverenigingen met de tuberculose bestrijding. Hiervoor werd dan een subsidie verleend. De preventieve taak van de wijkverpleging breidde zich later uit met de zorg voor zuigelingen en kleuters (consultatiebureaus), geestelijke volksgezondheidszorg, gebrekkigenzorg, kankerbestrijding, bejaardenzorg, etc.. De gezondheidsvoorlichting en -opvoeding zou een heel belangrijke plaats gaan innemen in het werk van de wijkverpleegsters.

Het toezicht op het werk van de kruisverenigingen werd en wordt uitgeoefend door de Inspecteur van de Volkgezondheid, die vaak een zeer inspirerende rol heeft gehad bij de ontwikkeling van het werk van de verenigingen.

In Maarssen werd op 16 januari 1906 een Groene Kruis vereniging opgericht. De directe aanleiding was de cholera epidemie van 1905. Voorzitter werd de toenmalige burgemeester S.I. Cambier van Nooten, secretaris J. Ritzema en penningmeester, een groot voorvechter voor het oprichten van een dergelijke vereniging, dokter A.M. Venker, die deze functie tot 1934 bekleedde. De statuten werden goedgekeurd op 12 februari 1906.

De eerste ledenvergadering werd gehouden op 23 mei 1906. De vereniging telde toen drieëndertig leden en achttien donateurs. De contributie bedroeg 50 cent per maand, per gezin.

De eerste wijkzuster, Mej. G. Langerijs te Amsterdam werd voorlopig aangesteld tot 1 januari 1907. In deze korte periode legde zij al 1620 bezoeken af bij 1338 patiënten. Bovendien verleende zij assistentie aan de doktoren ten huize van de patiënten. Zij bleef tot 1911 in dienst. Haar salaris bedroeg f 720,- per jaar plus een fietsvergoeding van f 30,-.

In die tijd bedroeg de subsidie van de gemeente Maarssen f 200,- en Maarsseveen kwam niet verder dan f 25,-. Om aan meer geld te komen werd er bijvoorbeeld een kunstavond ten bate van het Groene Kruis georganiseerd die f 100,-

Groene en Witte Kruis-Geschriftjes, No. 3.

DE CHOLERA.

Gezondheidswenken in acht te nemen ter voorkoming van besmetting met Cholera.

Verfijnd door te Maarsse bij 16, E. C. FLEISCHER.

1906.

opleverde en door opheffing van 'Onderling hulpbetoon' kreeg de kas ook nog eens f 500,-. Het Mannenzangkoor gaf ter gelegenheid van de feestavond die zij hielden, f 100,-. In 1908 bedroegen de inkomsten f 1143,96 en de uitgaven f 1152,67. In 1910 kwam de subsidie van Maarsseveen op f 50,- en was het ledental 412.

In datzelfde jaar doet de in Maarssen welbekende pastoor Ariëns een voorstel voor het houden van voordrachten en het geven van cursussen in de wintermaanden. In 1912 komen er op afspraak van de heer A. Plomp twee dames het bestuur versterken, mevr. Weener-Van Esveld en Mej. J.G. v.d. Veen.

Dan wordt in 1911 de Algemene Nederlandse Vereniging Het Groene Kruis opgericht, ANV.

Later in 1916 komt de Provinciale Utrechtse Vereniging Groene Kruis tot stand, PUV. De Koninklijke goedkeuring komt op 10 februari 1917. Het devies is: *Samenwerking tot ontplooiing der krachten, niet alleen gericht op doelmatige en zorgvuldige verpleging der zieken, maar bovendien op een doeltreffende voorzorg door voor-*

lichting op sociaal-hygiënisch gebied.

Van de begin periode van het Groene Kruis in Maarssen is niet zo veel bekend, omdat er weinig bewaard is gebleven, pas vanaf 1923 zijn de notulenboeken aanwezig. Wel weten we dat Cambier van Nooten op 3 juli 1915 zijn voorzittershamer neerlegde in verband met een omis-sie, waarvoor hij zich niet helemaal verantwoorde-lijk voelde, maar het bestuur toch wel die ver-antwoordelijkheid bij hem wilde leggen. Er was namelijk vergeten in 1914 een aanvraag te doen voor de rijkssubsidie, zodat de vereniging die nu moest ontberen, het ging om een bedrag van f 120,-. Cambier schreef in zijn brief dat het hem speet dat dit was voorgevallen, maar : *'Is in het algemeen genomen van de Voorzitter ener ver-eniging niet te eischen, doorlopend toezicht te houden dat alle administratieve werkzaamheden geregeld tot uitvoering komen. Sedert 1 Augustus des vorigen jaars was mij dit absoluut onmo-gelijk wegens de omvangrijke taak, welke in ver-band met de tijdsomstandigheden, aan Burge-meesters werd en nog is opgedragen'*. Hij was bereid ter lediging van de nood f 20,- uit eigen middelen bij te passen. Hij gaf aan al eerder te hebben willen opstappen, maar het bestuur had hem dit belet, omdat in het voorjaar van 1915 toch weer een nieuw bestuur moest worden ge-kozen.

Op 31 januari 1919 werd de subsidie van de ge-meente Maarssen verhoogd tot f 500,- per jaar. In 1920 verdiende de wijkzuster f 1200,- per jaar + een fietstoelage van f 100,-. De pensioenpre-mie bedroeg toen f 150,-. In 1921 werd het sala-ris verhoogd naar f 1500,- en de pensioenpre-mie werd f 150,-.

Wanneer precies voor het eerst werd begonnen met de Emmabloemcollecte is niet te achterha-len, maar wel dat de opbrengst in 1920 f 94,- bedroeg. Vanaf 1923 werd de wijkzuster belast met het aanzoeken van de collectanten en het innemen van het geld.

Uit andere gegevens blijkt dat er in 1922 al een samenwerking tot stand kwam tussen het Groe-ne Kruis, het Wit-Gele Kruis en de Vereniging ten behoeve van Zuigelingen, met de bedoeling sa-men voorlichting te geven over de verzorging van moeder en kind. De Moeder en Baker cursus vond plaats in een lokaal van de Openbare school, dat kennelijk niet werd verwarmd. Er is nog een brief van 16 september 1921 van B en W, waarin zij schrijven toestemming te ver-

lenen voor het verwarmen van dit lokaal. Er staat als restrictie bij 'zoo nodig'.

In 1923 werd het rijtuig ten behoeve van het ver-voer van lijders aan besmettelijke ziekten we-gens ongebruik, verkocht. De opbrengst was f 25,-.

Uit dat zelfde jaar stamt ook het eerste notulen-boek, dat bewaard is gebleven. We lezen daarin ondermeer dat er in juli 1925 een commissie werd benoemd en geïnstalleerd t.b.v. de uitzen-ding van kinderen naar gezondheids- en vakan-tiekolonies. Op advies van de arts en met subsi-die van verschillende instellingen, gemeenten en particulieren lukte het aan het Groene Kruis vele kinderen een maand of langer op verhaal te laten komen. De aantallen schommelen tussen de vijf-tien en vijftientig per jaar.

In het huis van Dr.Venker kwam een nachttele-foonverbinding met Utrecht, een hele hulp bij spoedgevallen.

In de notulen van 1927/1928 is er voor het eerst serieus sprake van het stichten van een wijkge-bouw. Er werd grond aangekocht van de heer G. Kroon. De kosten bedroegen f 5,- per m2. Hier-op volgde het probleem het benodigde geld voor de bouw bijeen te krijgen. Er was f 3000,- voor-handen, en men verwachtte met f 12.000,- eigen geld uit te kunnen komen. Er was nu wel de grond gekocht, maar het stuk was niet bereik-baar vanaf de openbare weg. Eerst verzocht men de heer Munck Keizer om een weg te mo-gen aanleggen naar de Bolensteinestraat. Daar werd geen toestemming voor gegeven. De ge-meente bracht uitkomst. Op 15 oktober 1929 werd door de raad besloten het Gaslaantje te ko-pen van de N.V. Gasbedrijf Maarssen, zodat de vereniging ten behoeve van het stichten van een wijkgebouw, vergunning kreeg om op het Gas-laantje te mogen 'uitwegen'.

Ter gelegenheid van haar 25-jarig bestaan schonk de Amsterdamse Kininefabriek f 6000,-. Ook de Christelijke bewaarschool deed een duit in het zakje. Zij zegden f 7000,- toe, mits de bouwsom f 20.000,- zou bedragen.

Nu kon serieus over de bouw worden gedacht. In eerste instantie werd het ontwerp echter door B en W afgewezen, als zijnde te groot van opzet en te luxueus van inrichting. Gelukkig kwam men hierop terug na een gloedvolle open brief van de voorzitter, die werd gepubliceerd in de krant. Op 13 december 1930 kreeg men toestemming voor het bebouwen van het Gaslaantje.

Architect Venker, een broer van de dokter, had

het ontwerp geleverd, zonder hiervoor een honorarium te willen ontvangen.

Aannemer Mook werd de bouw gegund en het schilderwerk kwam voor rekening van Steegstra, de electriciteit werd verzorgd door Versteeg. De totale bouwkosten bedroegen f 32.700,-, waarvan f 22.700, uit eigen middelen kon worden betaald en f 10.000,- op zeer gunstige voorwaarden op hypotheek kon worden genomen. In het gebouw kwam een huisbewaarder, de heer Van Oosterom, die ook voor uitlening, verzorging en registratie van de hulpmiddelen kon zorgdragen. Op 17 januari 1931 werd het gebouw geopend, door Ds. Beijerman, Secretaris Generaal der Algemene Nederlandse Vereniging Het Groene Kruis.

In het jaar daarop verhoogde de gemeente Maarssen haar subsidie van f 500,- tot f 1000,-, op voorwaarde dat zij twee gedelegeerden in het bestuur kon benoemen. De bijdrage van Maarsseveen bleef f 250,-.

Voor het eerst in 1932 werd een landelijke collecte voor Het Groene Kruis gehouden, van 12 tot 17 september. De speldjes, groene kruisjes, kostten f 2,- per 100 stuks.

In 1935 was het wijkgebouw in vol bedrijf. Er waren twee badkuipen aanwezig, waarvan men voor 50 ct per persoon 40 minuten gebruik kon maken. Gezien de geringe opkomst leek dit bedrag te hoog en werd gehalveerd. De huisbewaarder, die de badkamers moest onderhouden, ontving hiervoor 25% van de opbrengst.

Het onderzoek op het consultatiebureau betrof 551 zuigelingen in 34 zittingen. Ook van de magazijngoederen werd druk gebruik gemaakt. Er werden totaal 475 stuks uitgegeven. Nieuw aangeschaft werden : 3 Croupketels, waarvan één elektrische, 4 grote windkussens, 2 wollen dekens, 1 klein waterbed, 3 dekenbogen en diverse kleinere artikelen. Van de lig-tenten was één doorlopend in gebruik en twee tijdelijk.

Zuster Besselsen was dit jaar 14 jaar in dienst en legde 2564 bezoeken af, waarvan 276 aan TBC-patiënten. Zij zou nog tot 1 oktober 1938 in dienst blijven. Door stijging van het ledental krijgt de zuster het steeds drukker. Was het aantal bezoeken dat zij aflegde in de twintiger jaren zo om en nabij de 2000, na de komst van het wijkgebouw steeg het ledental en liep het aantal bezoeken tegen de 3000.

Op 16 januari 1936 bestond de vereniging 30 jaar, de voorzitter, de heer Van Voorst Van Beest

was toen 15 jaar bestuurslid, waarvan 13 jaar voorzitter, de heer Broertjes maakte al 20 jaar deel uit van het bestuur.

Het Groene Kruis te Maarssen werd ook met de oorlog geconfronteerd. In december 1942 wordt tijdelijk een tweede wijkzuster aangesteld in verband met het 'hoofdonrein' op de scholen in Maarssen, Maarsseveen en Tienhoven. De zuster kan het alleen niet meer af. In 1943 woonden de zuster en de familie Van Oosterom twaalf en een half jaar in het wijkgebouw, dat toen ook evenveel jaren in gebruik was. Er was geen reden voor uitbundige viering. De voorzitter wees tijdens zijn toespraak ook op '*Het groote verschil tusschen de laatste jaren waarin de volle sympathie en daadwerkelijke hulp van het Gemeentebestuur in zonderheid van der Burge-meester wordt ondervonden en de vroegere jaren.*'

In de notulen wordt op 7 september 1943 vermeld, dat bij weigering tot medewerking bij ernstige vormen van hoofdluis, de hoofden der kinderen geheel worden kaalgeknipt. In 1944 staat er zelfs dat men de mensen ervan verdenkt alleen lid te worden om een stofkam te kunnen bemachtigen.

Op 2 november 1943 werd het Groene Kruisgebouw gevorderd door de Wehrmacht. Ook het gymlokaal en de Christelijke school werden in beslag genomen. De voorzitter nam toen het echtpaar Van Oosterom, de wijkzuster en het magazijn op in zijn eigen huis 'Herteveld'. De verhuizing vond plaats op 5 november, waarmee natuurlijk niet gezegd is dat op Herteveld toen alles ook op orde was, '*Dat de medewerkers een uiterst drukke dag hadden laat zich denken, een gelukkige omstandigheid was dat het weer den geheelen dag fraai herfstweer was*'. E.W. de Jong, secretaris.

Vanaf dit moment verplaatste zich de gehele bedrijvigheid van het Groene Kruis naar Herteveld. In mei '44 werd het gebouw weer vrijgegeven. Men besloot het in te richten als noodziekenhuis. Het Groene Kruis bleef op Herteveld.

Zuster C. Helweg was op 3 november 1944 al weer 6 jaar in dienst. Zij kon het werk niet meer alleen af door de vele evacuée's die aan haar zorgen werden toevertrouwd. Zuster Götz uit Utrecht kwam haar tijdelijk assisteren, voor een salaris van f 150,- per maand.

De Stichting krijgt zes carbidlampen aangeboden, vijf van de verzinkerij en een van de koper-gijterij. De wijkzusters en de doktoren krijgen er

elk één ter beschikking inclusief de nodige carbid. Bij bevallingen en andere nachtelijke visites moesten zij toch over genoeg licht kunnen beschikken.

Het jaarverslag over 1944 van het PUV begint met de volgende zinnen : *'Wanneer wij ervan uitgaan, dat het de taak van het Groene Kruis is, in rust en vrede te werken aan 't op- en uitbouwen van het werk der Volksgezondheid, daarbij steunende op elkaars ervaring door 't onderhouden van onderling contact, dan kunnen we 1944 niet anders dan een slecht jaar noemen. Immers rust en vrede waren ver te zoeken, het gebouw der Volksgezondheid is tot op de fundamenten in puin en van eenige uitwisseling van gedachten was geen sprake. Dit is niet overdreven. De morbiditeits- en mortaliteits-cijfers van t.b.c. zijn niet een fractie, maar vele malen hoger dan in 1940 ; de scabies, vroeger een uitzondering, heerscht alom ; Luizen komen in alle kringen en standen voor ; dysenterie, diphterie, typhus, kinderverlamming vertoonen toppen als in geen tientallen jaren zijn voorgekomen'.*

De ledenvergadering, die gewoonlijk rond 1 april werd gehouden kon in 1945 niet doorgaan, daar de Deutsche Autoriteiten alle openbare vergaderingen hadden verboden. Op 27 april werd ook Hertevelde nog gevorderd. Het Groene Kruis vond gelukkig een voorlopig onderdak in het gebouwtje van de Protestantenvond aan de Wilhelminaweg. Het consultatiebureau maakte gebruik van de gelagkamer van Café Het Zwaantje aan de Amsterdamsestraatweg.

Toen op 3 september 1945 weer een bestuursvergadering op Hertevelde plaatsvond, was Jhr. C.W.E. van Voorst van Beest nog steeds voorzitter, E.W. de Jong secretaris, J. Heesakker penningmeester, K. Broertjes magazijnmeester en M. Pars algemeen plaatsvervanger. De heer Broertjes, die al 30 jaar lid was van het bestuur, kwam op 31 oktober door een ontploffing van mijnen onder de brug over het Merwedekanaal om het leven.

Een lijstencollecte in juni '45 bracht f 10.218,50 op, waarvan de restauratie van het kruisgebouw, dat 18 juli officieel werd vrijgegeven en dat deerlijk was verwoest, ter hand kon worden genomen. Ook het resterende hypotheekbedrag kon nu worden afgelost. Twintig september vond er voor het eerst weer een vergadering in het gebouw plaats. Op 26 november was de voorzitter

vijfentwintig jaar lid van het bestuur en werd bij deze gelegenheid tevens bedankt voor de gastvrijheid, die hij tijdens de oorlogsjaren aan het Groene Kruis had geboden. In ditzelfde jaar legde zuster Helweg maar liefst 3076 bezoeken af waarvan 2343 verpleegbezoeken, 191 maatschappelijke, 140 bezoeken aan zuigelingen en 402 t.b.v. T.B.C. Er vonden 49 zittingen plaats van het consultatiebureau en 106 zuigelingen werden ingeschreven. Ook verleende de zuster nog hand- en spandiensten bij de behandeling met DDT tegen hoofdluis en het baden van ± 450 schoolkinderen door het Rode Kruis.

In 1946 was de heer De Jong twaalfeneenhalf jaar secretaris. Het ledental liep iets terug door het naar huis terugkeren van de evacuée's. Samen met Breukelen werd getracht een opleiding voor kraamverzorgsters te starten en er werd een afdeling gezinszorg opgericht. Hiervan was de bedoeling meisjes op te leiden tot gezinsverzorgster. Zij konden dan bijspringen in gezinnen waar de huisvrouw tijdelijk was uitgeschakeld. Er kan weer een patiënt naar een sanatorium gezonden en voor het eerst na de oorlog is er sprake van kinderen, die worden uitgezonden naar een vakantiekolonie, achttien in totaal.

Het jaar 1947 bracht weer een lichte stijging in het aantal leden van 1318 naar 1336. Door het stijgen van het ledental werd het werk van de zuster steeds omvangrijker. Zij kreeg assistentie voor twee dagen per week. Het aantal afgelegde bezoeken bedroeg liefst 3435 dit jaar. Ook begeleidde zij de schoolkinderen naar Utrecht, die daar moesten worden doorgelicht. Er werd een ernstige besmetting geconstateerd op de RK-jongensschool. Tien jongens werden doorverwezen naar een sanatorium en enige anderen moesten thuis rust houden.

De vereniging beschikte inmiddels over drie gezinsverzorgsters. Voor de kraamhulp bleek het moeilijk meisjes voor de opleiding te krijgen. Wel konden er al weer vijfendertig kinderen naar een vakantiekolonie worden gezonden en de gewichtstoename, waar nu voor het eerste melding van wordt gemaakt, lag tussen de één en zeven en een half pond.

In 1948 kwam er naast een tweede penningmeester ook een tweede secretaris bij, in verband met de vele werkzaamheden die op de vereniging afkwamen. De heer Van Voorst Van Beest vierde zijn 25-jarig voorzitterschap. Het le-

Van links naar rechts, staande : Zr. D. Geytenbeek, C.J.A. de Kloet, Ir. U. Twijnstra, J.H. Prins, IJ. Pars, J. v.d. Wal, E. Veen. Zittende : Zr. C. Helweg, Mevr. Heesakker en J.H. Heesakker.

dental daalde iets, een gevolg van de contributieverhoging. Het aantal bezoeken van de wijkzuster en assistente bedroeg 4720. De zuster had inmiddels, op eigen kosten, een Solex-rijwiel aangeschaft om het allemaal bij te kunnen houden. Er werden 153 zuigelingen ingeschreven. Er waren nu vier gezinsverzorger, die 120 hele en 598 halve dagen assistentie verleenden in 33 gezinnen.

De heer Van Voorst Van Beest trad in 1950 af. Zijn plaats werd ingenomen door de secretaris de heer C.W. de Jong. De heren C.J.A. de Kloet en Mr. W. de Kruyf namen het secretariaat over, penningmeesters waren J. Heesakker en J. Prins en Y. Pars was de magazijn-administrateur.

Voor het eerst is er in dit jaar sprake van een logopediste. Er bestond veel behoefte aan spraaklessen, maar de kosten waren veelal nog te hoog.

In het jaarverslag van 1951 wordt gewag gemaakt van de vele giften van de plaatselijke bedrijven en de goede samenwerking met Burgemeester, gemeentebestuur en de plaatselijke doktoren. De uitgaven bedroegen toen f 15.106,39 en de inkomsten f 15.111,05.

In 1952 werd 300 m2 grond aangekocht voor de

uitbreiding van het gebouw. Het doorlichten kon nu in Maarssen zelf gebeuren. Er werd steeds meer gebruik van gemaakt. Veel bedrijven lieten hun werknemers collectief doorlichten. De Emabloem collecte, die nog ieder jaar plaatsvond bracht f 347,10 op. Er is sprake van een voetbaltoernooi met als trofee een Groene Kruisbeker, waarvan de Amsterdamse Kininefabriek de eerste keer de winnaar werd en de opbrengst voor de kruiskas f 919,30 was. Op 18 november 1953 overleed de heer De Jong en U. Twijnstra volgde hem op als voorzitter.

Eindelijk werd er in 1954 een tweede wijkzuster benoemd, Zr.D. Geytenbeek. Zuster Helweg nam nu de bezoeken ten westen van de Vecht waar en zuster Geytenbeek ten oosten. Samen legden zij 5289 bezoeken af, waarvan 281 voor T.B.C. Hierin kunnen we dus een afname constateren. Na tweeëntwintig jaar dienstverband nam de familie Van Oosterom afscheid en werden de heer en mevrouw Van Ingen benoemd. Het voetbaltoernooi leverde f 1500,92 op. Er werd nu ook een consultatiebureau voor kleuters ingesteld, waarvoor heel veel belangstelling bleek te bestaan. Nog steeds werden er kinderen uitge-

zonden, dit jaar twintig.

In het vijftigste verenigingsjaar 1955, werd het bestuur wegens omvangrijke werkzaamheden met drie personen uitgebreid. Het ledental ging van 1523 naar 1599.

In 1956 was het dan zover, de vereniging bestond vijftig jaar. De ledenvergadering werd voor deze bijzondere gelegenheid ook bijgewoond door de ere-voorzitter de heer Van Voorst Van Beest, die hiervoor speciaal uit De Steeg, waar hij inmiddels woonde, naar Maarssen was gekomen. Onder de burgerij was voor deze gelegenheid een collecte gehouden, die bijna f 60000,- opbracht, te gebruiken ten dienste van het wijkgebouw. En een ledenwerving bracht driehonderd nieuwe leden aan. De feestvreugde werd echter een beetje getemperd door de aanstaande oprichting van het Wit-Gele Kruis in Maarssen. Gelukkig werd er een goede basis voor een vruchtbare samenwerking gelegd en zakte het ledental maar met zesenzestig leden.

In het Utrechts Dagblad van maandag 8 oktober 1956 staat hierover het volgende:

'Op 1 januari gaat in Maarssen een nieuwe kruisvereniging starten, n.l. het Wit-Gele Kruis. De oprichtingsvergadering wordt begin november gehouden. Het wijkgebouw wordt gevestigd in het 'Ariënhuis' aan de Breedstraat, waarin nu de r.k.-Gezinszorg is gehuisvest. De Gezinszorg verhuist naar het pand Langegracht 52, naast het klooster van de zusters van O.L.Vrouw. In de komende week wordt met de ledenwerving voor de nieuwe vereniging begonnen.

Zondag heeft pastoor mgr. A.M. Jansen van de kansel de motieven welke tot de oprichting leiden en de achtergrond hiervan uitvoerig belicht. Het Groene Kruis bestaat in Maarssen al langer dan een halve eeuw. Het wordt goed geleid, heeft een uitstekend geoutilleerd wijkgebouw met consultatiebureaus, magazijn e.d. en heeft een zeer te loven wijkverpleging, die door twee wijkverpleegsters wordt verricht. De pastoor wees er met alle nadruk op dat 'tweedracht zaaien' allerminst het motief is voor de oprichting. Bij de gezondheidszorg komt echter steeds meer het geestelijk element naar voren. Ziekenzorg is tevens zielzorg, aldus de pastoor.

Deze overwegingen en met name het feit, dat vooral na de oorlog de overheid er meer en meer toe is overgegaan het werk van de geestelijke volksgezondheid in handen te leggen van de kruisverenigingen, hebben geleid tot de oprich-

ting van het Wit-Gele Kruis in Maarssen, waartoe de pastoor zich, zoals hij zeide in geweten verplicht voelde'.

De taken van de kruisverenigingen breidden zich nog steeds uit. De wijkzusters, met 6042 bezoeken per jaar, waren niet meer weg te denken uit de samenleving, het consultatiebureau voor zuigelingen en kleuters, de gezinszorg, de kraamzorg, uitzending naar sanatoria, uitzending naar vakantiekolonies, overal had het kruiswerk bemoeienis mee.

In 1975 kwam er een fusie tot stand tussen de kruisverenigingen in Maarssen en de eigen verenigingsnamen werden losgelaten. Het Wit-Gele Kruis kon het financieel niet meer bolwerken en daardoor kon het werk niet meer naar behoren worden volbracht, dus leek het raadzamer toch weer in één vereniging verder te gaan.

In 1976 werd een nieuwe, overkoepelende organisatie opgericht, de Regionale Kruisverenigingen Noord-West Utrecht. Lid waren Loosdrecht, Maarssen, Tienhoven, Maartensdijk en Westbroek. Nu had men gezamenlijk het vereiste aantal personeelsleden en leden om een staffunctionaris te kunnen aanstellen. Wat toch gezien het steeds omvangrijker - en specialistischer werk noodzakelijk was geworden. In januari 1980 werd de subsidie van de Kruisverenigingen volledig overgenomen door de AWBZ, dus hadden de gemeenten geen inbreng meer.

In 1981 bestonden de kruisverenigingen Maarssen 75 jaar en beschikten zij inmiddels over twee adressen, een op de Gaslaan en een in Boomstede.

Weer kwamen er grote veranderingen. Het personeel trad in dienst van de Regionale Kruisverenigingen Noord-West Utrecht, waardoor de betrokkenheid van de plaatselijke kruisverenigingen steeds minder werd.

In 1986/87 vindt er weer een aanpassing plaats van het gebouw in de Gaslaan. Intussen gaat het werk door op het Karel Doormanplein in de niet meer als zodanig in gebruik zijnde kleuterschool Het Baken. De kruisverenigingen hebben dan bijna 6000 leden.

Maarssen heeft bijna 40.000 inwoners. In 1992 wordt er een tweede vestiging in Maarssenbroek geopend in Spechtenkamp.

Zoals overal gaan ook in de organisatie van het kruiswerk de veranderingen steeds sneller.

Op 1 januari 1990 wordt de Regionale Kruisverenigingen Noord-West Utrecht opgeheven en komt daar de Stichting Kruiswerk Noord-West

Het Groene Kruisgebouw aan de Gaslaan, na de verbouwing van 1987.

Utrecht voor in de plaats, waarin zich verenigen : Breukelen, Loenen, Abcoude, Baambrugge, Ronde Venen, Vleuten de Meern, Harmelen, Kamerik, Zegveld, Linschoten, Kockengen, Maarssen en Mijdrecht. Een stichting kan geen leden hebben en dus wordt opgericht de vereniging Nedersticht, waar Maarssen zich niet direct bij aansluit. Pas op 1 juli 1995 treedt Maarssen toe. Intussen hebben vanaf 1 januari 1995 drie Stichtse zorgorganisaties hun krachten gebundeld. Sindsdien zijn de Stichting Kruiswerk Noord-West Utrecht, het Centrum voor Maatschappelijke Dienstverlening Vecht en Venen en de interkerkelijke stichting Centrum voor Maatschappelijke Dienstverlening Oudenrijn samen verder gegaan onder de naam WeideSticht.

Aan dit nieuwe **zorgnetwerk** zijn meer dan 1000 medewerkers verbonden, die algemene en specialistische hulp op het gebied van thuiszorg, kruiswerk en maatschappelijk werk kunnen bieden.

Op 1 oktober 1995 wordt het Groene Kruisgebouw aan de Gaslaan aan WeideSticht verkocht. Het Groene Kruis of de Kruisverenigingen Maarssen hebben door de maatschappelijke

veranderingen net het negentig jarig bestaan niet gehaald. Jammer van zo'n jubileum, maar we kunnen wel stellen dat het kruiswerk van heel veel belang is geweest voor de volksgezondheid door de jaren heen. Begonnen met één wijkzuster in 1906 in een klein dorpje, is er negentig jaar later een groot netwerk met meer dan duizend medewerkers, die met zijn allen een groot deel van de provincie Utrecht bestrijken. In deze tijd is geen plek meer voor een plaatselijk, vrijwillig bestuur. Dit is jammer, want de persoonlijke contacten gaan verloren, maar er moet met zoveel meer mensen, met zoveel verschillende wensen, ook wel efficiënter gewerkt kunnen worden.

Marja Hatzmann

Dit artikel is tot stand gekomen met medewerking van de heer W. van Elst, die jarenlang penningmeester is geweest van het Groene Kruis in Maarssen.

Naar aanleiding van het verhaal in ons vorige periodiek over de toneelvereniging Kunst en Strijd kregen wij van mw. A. Vossenstein onderstaand blaadje, dat wij u niet wilden onthouden. Dit krantje bevond zich namelijk achter een schilderij in een lijst dat behoorde tot de toneelrekwisieten van de vereniging. Het lijstje moest nu een ander schilderij gaan omlijsten en ziedaar deze gedenkwaardige vondst, van 23 maart 1935.

Jaargang 2 No. 6

23 Maart 1935

VAKBEWEGINGS NIEUWS

WEEKBLAD VOOR DE NEDERLANDSE VAKBEWEGING

Redactie- en Adm.-adres: W. A. KALFF, Postbox 891, Amsterdam-C. Rijksgiro 230422 van J. BOEKMAN, A'dam-C.
Prijs per No. 3 cent; abonnement per maand 15 cent

DE OORLOGSDRIJVERS MOBILISEREN!!

Mobiliseren wij de vakorganisatie tegen de oorlog.

De afgelopen week was rijk aan gebeurtenissen.

Na de publicatie van het Witboek in Engeland, waarin belangrijke uitbreiding van de luchtvloot werd aangekondigd, volgde de invoering van de twee-jarige dienstplicht in Frankrijk.

Deze daden van het Engelse en Franse imperialisme werden gevolgd door de officiële omstelling van een deel der burgerlijke luchtmacht in een militaire luchtmacht door Hitler-Duitsland en de instelling van de algemene dienstplicht.

Wat deze feiten te betekenen hebben voelt iedere arbeider.

De imperialistische machten maken zich gereed om hun „politiek voort te zetten met andere middelen“ dan de diplomatie en de economische oorlog.

Hitler-Duitsland kan niet meer buiten de oorlog.

Maar tegen wie zal die oorlog gericht zijn?

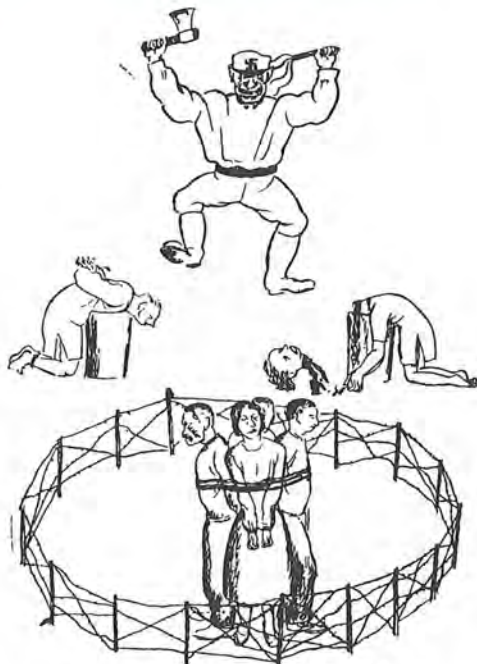
De leiders van het Derde Rijk en zijn nieuwe leger laten geen twijfel over hun bedoelingen bestaan.

Reeds in zijn boek „Mein Kampf“ gaf Hitler de richting aan: naar het Oosten!

In het binnenland is de Hitler-politiek thans in zijn volle naaktheid zichtbaar geworden, als de onbegrensde uitplundering van de volksmassa door het monopol-kapitaal. De demagogische frases zijn ontmaskerd, de beloften zijn in elkaar gestort. Er is geen andere weg meer voor het Duitse kapitaal, dan op roof uit te gaan.

En het begeerde gebied is niets anders dan de Sovjet-Republiek Oekraïne, de staat, die Hitler aanvallen wil is geen

(Vervolg op pagina 3)

Het voorbeeld van Hitler-Duitsland
Eenheid van actie kan Mussert-Holland voorkomen!

Speciaalzaak luxe geschenken

A.v.d. Bosch-Olijve
Diependaalsedijk 1 b
3601 GH MAARSSSEN
Tel.: 0346-561632

SWAROVSKI
SILVER CRYSTAL

RADIO - T.V. ELECTR. HUISHOUDELIJK

+ VOORDEEL + VAKMANSCHAP
+ KWIEKE SERVICE

radio en t.v. speciaalzaak

elektron

Nassastraat 9-11,
3601 BA Maarssen
telefoon: 0346-562081

hülsta®
Hét meubelmerk.

Historie kunt u op veel plaatsen in Maarssen vinden.

Ook bij Van Waay Woon-Art

Zo zijn wij één van de oudste dealers van Hülsta in Nederland.

Deze en vele andere tijdloze en moderne merkmeubelen laten wij u graag zien en voelen

van Waay Woon-Art
Nassastraat 18 - Maarssen

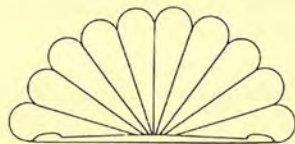
tel.: 0346-561897

**Zet de tijd even stil
voor een bezoek
aan Café Ome Klaas.**

Aan de Vecht, in een historisch stukje Maarssen, ligt Café Ome Klaas. Een café met een traditie die terug gaat tot 1780. Daar kunnen de stamgasten van Ome Klaas u alles over vertellen. Onder het genot van een borrel of tijdens een partijtje biljart. Overdag en in de kleine uurtjes. In Café Ome Klaas kent gezelligheid geen tijd.

Misschien wilt u eens spelen op Nederlands oudste kegelbaan. Of heeft u iets te vieren met vrienden of familie? Ome Klaas maakt van uw partijtje een feestelijke avond. Met een Oud Hollandse maaltijd, barbecue of een koud buffet. Of wellicht heeft u zelf een smakelijke suggestie. Als u van te voren even belt, zorgen wij dat alles naar wens is.

Café Ome Klaas

Al gezellig sinds 1780.

Langegracht 43, Maarssen. Tel.: 0346-561409.